

Nr 188

av herr Hagberg m. fl.
om kortare arbetstid i skiftgång, m. m.

I det kapitalistiska samhället strävar kapitalägarna efter högsta möjliga vinst. Effektiviteten sätts i högsätet; hur människan anpassas efter detta förhållande är i dag en andrahandsfråga. Att arbetstakten är högt uppdriven är väl dokumenterat. Arbetstakten bestäms dels av maskiner eller av uppsatta prestationsnormer som t. ex. MTM, UMS och andra liknande ackordsformer. Effektiv arbetsinsats krävs i en miljö som är helt otillfredsställande, lokaler som är fyllda med damm, rök och gaser, smutsiga och mörka lokaler som har ringa ljusinsläpp eller belysning, buller på en sådan nivå att det ständigt behövs hörselskydd, omväxlande varma och kalla lokaliteter osv.

De som har den sämsta arbetsmiljön får oftast inte bara stå ut med alla effektivitetskrav utan även skiftgång på den tid av dygnet som människan rätteligen skall sova. Arbetare som arbetar helt skilda från ljus och kontakt med övrigt mänskligt liv, nämligen de som arbetar under jord, får utföra prestationer i en miljö som är att betrakta som omänsklig.

Skiftgång

Skiftgång har blivit en plåga för de grupper människor som drabbas av denna och inte bara för dem som arbetar i skift utan även för deras familjer och vänner som tvingas anpassa sig till vissa omänskliga vanor. Att skiftarbete betyder en hel del problem illustreras inte minst i LO-skriften, LO-informerar nr 9, vilken behandlar skiftarbete. Några exempel ur skriften:

Skiftarbetare sover kortare tid än dagarbetare och sömnen är dessutom ofta av sämre kvalitet. Om medeltalet för gruppen dagarbetare är 7,5 timmars sömn så är motsvarande tid för skiftarbetare 6,5 timmar. Vid nattskiften är sömnen i medeltal bara 5,5 timmar.

Skiftarbetaren måste anpassa sig till en dygnsrytm som kolliderar med den rytm som hans omgivning och samhället lever i. Skiftarbetaren skall sova på en tid när andra är *uppe*, han skall utnyttja sin fritid då andra inte gör det, han skall leva tillsammans med människor som arbetar eller sover då han är ledig.

Sömnunderskott bidrar till trötthet, irritabilitet m. m. För människor med speciell känslighet kan detta till slut innebära en hälsorisk.

En vanlig sjukdomsorsak inom gruppen skiftarbetare är besvär med matsmältningsapparaten. Flera studier visar att skiftarbetarna har *högre andel magsår* än dagtidsarbetare.

En av människans roller som samhällsmedlem är funktionen som

familjemedlem och sexuell partner. Här kommer genom skiftarbete många konflikter in i bilden. Nattskiftet kommer tydigen framför allt i konflikt med denna roll som make och sexuell partner.

Från social synpunkt mest oförmanliga är eftermiddagsskiftet. Arbetet omöjliggör *all* samvaro med familjen dessa kvällar. Man gar miste om en rad händelser i TV, teater, fackliga möten osv.

Skiftgång med nattarbete är onekligen den sämsta formen av skift. Att arbeta under nätter, lördagar, söndagar och storhelger är inte tillfredsställande. De som berörs i främsta hand av detta är pappers- och massaindustrin, järnbruksindustrin, kemiska industrin, transport- och servicenäringarna.

Skiftgående i kontinuerligt arbete har under många år varit missnöjda med arbetstidens längd på 42 timmar i veckan. Dessa arbetare har tidigare i allmänhet ansetts behöva en kortare veckoarbetstid än andra. När nu arbetstiden senast den 1 januari 1973 blir 40 timmar för alla grupper har inte de kontinuerligt skiftgående fått någon arbetstidsmässig kompensation för detta utan kommer då att få samma arbetstid. Betänker man då att det är befogat med 40 timmar för övriga arbetare på grund av den utveckling som förekommer som ställer stora krav både psykiskt och fysiskt, så förefaller det motiverat att de som arbetar på så onormal tid borde ha kortare arbetstid. Att det är motiverat är väl inget tvivel om, och det illustreras kanske bäst genom att det på LO:s kongress 1971 fanns inte mindre än 8 motioner som krävde en förkortning av arbetstiden. Det var framför allt avdelningar inom pappers-, massa- och järnbruksindustrin som framförde dessa krav. Samstämmigt var kravet på att arbetstiden skulle högst uppgå till 36 timmar i veckan. Några citat ur motionerna: "De kontinuerligt skiftgående arbetarna befinner sig i allmänhet i produktionens centrum. De har oftast de sämsta arbetsplatserna och den sämsta arbetsmiljön." "Produktionsökningen tack vare maximalt utnyttjande av maskiner och den mänskliga arbetskraften måste även komma skiftarbetarna till godo genom att bl. a. mänskligare arbetsförhållanden skapas." "För att motverka de påfrestringar som denna grupp utsätts för och kanske även medverka till att lösa de svårigheter som finns och kommer att finnas lång tid framöver vid rekryteringen av arbetskraft till dessa industrier, bl. a. pappers- och massaindustrin, bör i första hand kortare arbetstid och i andra hand en längre semester samt bättre anställningsförhållanden bl. a. i form av högre lön snarast införas för denna grupp."

När den allmänna arbetstidslagen beslutades 1970 fastställdes att den ordinarie arbetstiden skulle högst uppgå till 40 timmar i veckan år 1973. Några särskilda bestämmelser för särskilt påfrestande och hälsofarliga arbeten fanns inte. Dessa problem hänsköts emellertid till arbetsmiljöutredningen. Eftersom det finns starka skäl för att denna fråga får en snabb behandling bör arbetsmiljöutredningen få i uppdrag att snabbtreda frågan om en förkortning av arbetstiden i skiftgång. Tilläggsdirektiv bör därför tillställas utredningen om en förkortning av arbetstiden i skiftgång med nattarbete till 36 timmar och för dem som arbetar i skift under

storhelger (året runt-körning) till 34 timmar i veckan. Arbetsmiljöutredningen bör också titta på de övriga skiftformer som finns. De bör även ha någon förkortning för arbete på obekvämlig arbetstid.

Utredningen bör framlägga förslag så att riksdagen kan besluta om en arbetstidsförkortning från och med 1974. Utredningen bör även få särskilda direktiv om att se över och lägga fram förslag om hur skiftarbetet kan minskas eller stoppas upp i omfattning. Särskilt viktigt är även att se över den skiftgåendes bostadssituation. Bestämmelser bör här utarbetas om vilka krav en skiftarbetare kan ställa på en bostad. Kommunerna bör åläggas att noga planera bostadsbyggandet med bestämd tanke på de skiftgående. Företagen å sin sida bör åläggas att bekosta den fördyring det måste bli för en skiftgående att få en sådan bostadsmiljö som kan anses tillfredsställande.

Underjordsarbete

Underjordsarbete innebär för dem som har sådant särskilda påfrestande ur miljösynpunkt. Att arbeta utan kontakt med sol och ljus är negativa upplevelser. Arbetet i t. ex. gruvorna bedrivs i många fall helt avskilt utan kontakt med övriga arbetare. Arbetstakten i gruvorna är högt uppdriven. Jäkt- och stressymtom samt förslitningsskador hör till vanligheterna i underjordsarbetet. Dessutom måste man betrakta underjordsarbetet som mycket tungt. Underjordsarbetet innebär ju också uppenbara hälsorisker inte minst av gaser och damm och andra luftföroreningar. Den på senare år upptäckta radongasen har blivit ett nytt gissel särskilt för gruvarbetaren. Risken för lungecancer är uppenbar visar företagna undersökningar.

Arbetare i tunnelbyggen, anläggningsarbeten och andra liknande underjordsarbeten har i sitt arbete liknande problem som finns inom gruvindustrin. Miljön kan i många fall vara sämre på grund av arbetets tillfälliga art.

Gruvarbetarna har länge fört fram kravet på en kortare arbetstid. I ett så tungt och hälsofarligt arbete som underjordsarbete i gruvor och tunnelbyggen osv. måste detta kompenseras med en kortare arbetstid. 35 timmars arbetsvecka kan därför betecknas som ett rättvisekrav.

Eftersom arbetsmiljöutredningen har fått på sin lott att se över arbetstiderna i särskilt påfrestande och hälsofarliga arbeten bör arbetsmiljöutredningen snabbtreda denna fråga om en förkortning av arbetstiden under jord.

Med stöd av det anförda föreslås

att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller

1. att arbetsmiljöutredningen ges tilläggsdirektiv om att utarbeta och framlägga förslag om kortare arbetstid i skiftgång, för skiftgående i storhelgsdrift 34 timmar i veckan, för skiftgående med nattarbete 36 timmar i veckan samt för övriga skiftgående en kortare arbetstid än vad som för närvarande gäller, samt

2. att förslag om förkortning av arbetstiden för arbete under jord till 35 timmar i veckan utarbetas och framlägges inför varriksdagen 1973.

Stockholm i januari 1972

LARS-OVE HAGBERG (vpk)

KARL HALLGREN (vpk)

SUNE OLSSON (vpk)

i Stockholm

GUSTAV LORENTZON (vpk)

LARS WERNER (vpk)

i Tyresö

PER ISRAELSSON (vpk)

NILS BERNDTSON (vpk)

i Linköping

BROR ENGSTRÖM (vpk)

JOHN MAGNUSSON (vpk)

i Kristinehamn